

Автор статті:

Сергій Котловий,

кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри соціальної педагогіки
та педагогічної майстерності

ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОНФЛІКТ»

Розкриваючи провідні завдання соціальної педагогіки, автори більшості наукових досліджень та навчальних посібників з даної галузі педагогічних знань вказують на те, що вона спрямована на перетворення соціального середовища, попередження конфліктів, оптимізацію стосунків особистості і соціуму [3].

Тому в сучасних умовах українського суспільства, розвитку соціальної педагогіки надзвичайно важливим є "...виявлення і обґрунтування шляхів і причин, які породжують негативні тенденції в суспільстві, розроблення умов забезпечення профілактики різних негативних явищ, відхилень у поведінці людей..." [4, с.4]. Адже сьогодні серед учнівської молоді досить поширеними є тенденції конфліктної, а то й девіантної поведінки. Наслідком цього є недостатня сформованість у неї соціального досвіду безконфліктної поведінки.

Проаналізуємо ключові поняття нашого дослідження, зокрема більш повно сконцентруємо свою увагу на категорії "конфлікт", розкриємо її види і функції.

Конфлікт – постійний супутник людського буття і суспільного розвитку. Поширеність конфліктів, їх роль у суспільному житті привертала до них увагу ще з часів глибокої старовини. Так, Арістотель, Гоббс, Платон першими описали конфлікт, характеризуючи його як визначений феномен суспільного розвитку та соціальної дії.

Існує майже сто визначень поняття "конфлікт", які формуються залежно від сфери діяльності, пізнання, цінностей, оцінок у процесі зміни епох та історичних періодів розвитку суспільства [5]. Конфлікт – це

зіткнення протилежно спрямованих, несумісних тенденцій у свідомості окремої особи в міжособистісних відносинах у групі, що пов'язане з гострими негативними емоційними переживаннями [1].

Конфлікт (від лат. *conflictus* - зіткнення), як зазначається в словнику-довіднику із соціальної педагогіки, - це зіткнення значущих конкуруючих, несумісних чи протилежних цілей, поглядів, потреб, інтересів і дій індивідів та соціальних груп, націй, держав; прояв неузгодженості інтересів, незгода між двома чи більше сторонами, коли кожна з них намагається зробити так, щоб було прийнято саме її позицію, і стати на заваді іншій стороні чинити те саме; крайнє загострення суперечностей [7, с. 234].

На думку А. Ішмуратова, конфлікт є виявом протиборства, тобто активного зіткнення тенденцій, оцінок, принципів, думок, характерів, еталонів поведінки [2].

Конфлікт потребує певних умов для свого виникнення. По-перше, він можливий лише за наявності двох і більше сторін, причому в процесі розвитку конфлікту виникають тенденції до поляризації сторін для суб'єктів, що протистоять один одному. По-друге, необхідною умовою конфлікту є наявність "дефіциту", тобто обмеженої кількості матеріальних чи духовних благ, коли всі бажаючі не можуть задовольнити свої потреби в них. По-третє, конфлікт виникає лише тоді, коли сторони намагаються досягти мети за рахунок одна одної. По-четверте, важливим аспектом конфліктних відносин є влада, бо лише маючи її можна контролювати і спрямовувати поведінку іншої сторони [2, с.45].

Конфлікт виникає тільки там, де два чи більше суб'єктів не тільки усвідомлюють розбіжність інтересів, але й активно протидіють один одному. Об'єктивно наявна розбіжність цілей та інтересів, узята сама по собі, ще не створює реальних умов для розгортання конфлікту, підкреслює Г.Ложкін [5].

На думку більшості дослідників даної проблеми, конфлікти виконують у суспільстві такі функції: інформаційна, гносеологічна (пізнавальна), прогностична, виховна, практично-рекомендаційна, ідеологічна тощо. Варто

зазначити, що різні функції конфліктів у суспільстві завжди вивчалися і сьогодні досить ретельно досліджуються. Науковці дійшли висновку, що правомірно виокремлювати дві функції будь-якого типу конфліктів: позитивну (конструктивну) і негативну (деструктивну).

Як зазначає Е. Еріксон, конфлікт – джерело розвитку, це найпозитивніша його функція, вона набирає форми кризи й стимулює зміни в суспільстві [4]. Осмислюючи типи критичних ситуацій, Ф. Василюк підкреслює позитивну роль, необхідність внутрішніх конфліктів для життя: “Вони сигналізують про об’єктивні суперечності життєвих стосунків і дають змогу вирішити їх або ж довести до реального зіткнення, що може закінчитися згубно для особистостей” [5, с.34]. Аналогічну сигнальну функцію конфлікти виконують і в міжособистісних стосунках.

Конфлікт – можливість зближення. Інколи бувають проблемні ситуації, які можуть зближувати людей. Соціологи чиказької школи стверджують, що конфлікт – це можливість розмовляти “відверто”, коли особистості, поспілкувавшись, мають порозумітися.

Конфлікт – це можливість розрядки напруження, “оздоровлення” відносин. Він досить активно використовується в педагогічній практиці. А. Макаренко рекомендував вирішувати його методом “вибуху”. Вибухом він називав доведення конфлікту до останньої межі, до такого стану, коли немає можливості для будь-якої тяжби між особистістю й суспільством, коли ребром поставлено питання – бути членом суспільства чи вийти з нього[6].

Таким чином, конфлікти відіграють важливу роль в житті як окремої людини, сім’ї, колективу, так і держави, суспільства й людства в цілому. Для того, щоб правильно поводити себе в конфліктах, особистість повинна знати закономірності їх виникнення, розвитку та вирішення.

Використана література

1. Джелалі В. О. Психологія вирішення конфліктів : навч. посібник для студентів ВНЗ / В. О. Джелалі – К. : Наукова думка, 2006. – 320 с.

2. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів / А. Т. Ішмуратов. – К. : Наук. світ, 1996. – 188 с.
3. Капська А. Й. Соціальна робота : навч. посіб. / А. Й. Капська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 215 с.
4. Корнелиус Х. Знакомство с понятием конфликт / Х. Корнелиус, Ш. Фейр / Хрестоматия по социальной психологии. – М. : Международная педагогическая академия, 1994. – С. 54 – 76.
5. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика : навч. посіб. / Г. В. Ложкін, Н. І. Пов'якель. – К. : Професіонал, 2007. – 416 с.
6. Макаренко А. С. Педагогические сочинения : в 8-ми т. Т. 1 / А. С. Макаренко; [редкол.: М. И. Кондаков (гл. ред.) и др.]. – М., 1983. – 368 с.
7. Соціальна педагогіка: словник-довідник / За заг. ред. Т. Ф. Алексєєнко. – Вінниця: Планер, 2009. – 542 с.
- 8.